

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досвід провідних країн світу у сфері регулювання інноваційної діяльності свідчить про недостатню організованість політики стимулювання інноваційних процесів в Україні. Як результат – сучасна економічна ситуація в Україні характеризується низьким рівнем використання наукових знань, вкрай повільно відбувається нарощування інноваційного виробництва.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. В свою чергу інноваційна діяльність є складним процесом трансформації новоотриманих ідей та знань в об'єкт економічних відносин. Зрозуміло, що такий процес становить складну багаторівневу систему економічних відносин щодо «уречевлення» знань, якій властиві специфічні взаємозв'язки та закономірності. З огляду на значну роль, яку інноваційні процеси відіграють в сучасній економіці, визначення та послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери».

Відповідно, інноваційним, згідно з Законом, визнається продукт, який є реалізацією об'єкта інтелектуальної власності, на який виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів, який підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень, який в Україні вироблений вперше, або, якщо не вперше, то який порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, є конкурентоспроможним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Тому виключно на інноваційній основі при активному використанні сучасних науково-інноваційних розробок стабільне соціально-економічне зростання в Україні може бути досягнуто. Лише в цьому випадку реалізуються плани на високу якість економічного зростання, ресурсозбереження, ефективності виробництва, виробництво конкурентоспроможної на внутрішньому і світовому ринках продукції, що в свою чергу призведе й до збільшення прибутковості підприємств.

Конкурентоспроможність української продукції на продовольчих ринках, особливо в умовах СОТ, може бути забезпечена за умови якісного переоснащення підприємств галузі, що потребує значних інвестиційних ресурсів. Відчутним недоліком теперішньої інноваційної політики в Україні є намагання проводити її для дуже широко окресленої інноваційної сфери. В Україні вже накопичено значний негативний досвід запровадження таких „широких” систем стимулювання у науково-технологічній сфері. Попередні спроби введення спеціальних систем стимулювання науково-технічної та інноваційної активності постійно наштовхувалися на інституційну невідповідність їх впровадження – досить швидко надані пільги ставали не стимулюючим виключенням, а правилом для багатьох, і починали перевищувати бюджетні можливості держави, що призводило до скасування цих пільг [1].

Виходячи з того, що ефективні інноваційні технологічні зміни є головним фактором довгострокового соціально-економічного розвитку, всі розвинуті держави мають так звану «національну інноваційну систему», що являє собою комплекс інституційних, правових та економічних заходів щодо стимулювання інноваційних технологічних змін у країні для забезпечення національних стратегічних переваг та ефективної міжнародної конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Інноваційний процес у сучасному розумінні не обмежується першою появою на ринку нового продукту, послуги або доведенням до проектної потужності нової технології. По мірі розповсюдження інновація вдосконалюється, стає більш ефективною, набуває раніше не відомих споживчих властивостей. Це відкриває для неї нові сфери застосування, ринки, нових споживачів.

Практично, інновація являє собою зміну технології виробництва, яка безпосередньо впливає на продуктивність факторів виробництва та спосіб їхнього поєднання, а отже, забезпечує видозміну виробничої функції. За визначенням, інновація в соціально-економічній системі є способом якісно більш ефективного використання ресурсів. Отже, навіть за збереження наявної диспозиції факторів виробництва відбувається збільшення обсягів виробництва.

Активізація інноваційної діяльності в усіх галузях і сферах економіки залежить не тільки від сприятливості інвестиційного чи інноваційного клімату, який може створити держава, але і від ступеня готовності господарюючих суб'єктів до розробки і впровадження нововведень, здатності аналізувати інноваційні проекти. Головним питанням, яке потребує негайного вирішення є знаходження джерел інвестиційних ресурсів (як власних так і залучених) та формування механізмів їх мобілізації. Недостатність фінансових ресурсів значно знижує інноваційну активність сучасних підприємств.

Завданням української державної політики є стимулювання інноваційного розвитку підприємств, виконання якого призведе до поживлення економіки країни. Для активізації інноваційної діяльності в Україні пропонується вживати наступні заходи:

- розробити і впровадити механізм надання пільг інноваційно активним підприємствам;
- здійснити середньострокове та довгострокове кредитування зі знижкою ставки інноваційної діяльності підприємств;
- звільнити від оподаткування ту частину прибутку, яка спрямовується підприємствами до інноваційних фондів.

Формування механізму забезпечення інноваційної діяльності підприємств України повинно здійснюватись в комплексі національної інноваційної системи створення високотехнологічних виробництв і промислового освоєння результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Різка зниження сприйнятливості вітчизняної промисловості до інновацій обумовлене довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов'язаних із структурною деформованістю економіки країни, домінуванням в ній низькотехнологічних, сировинних виробництв, які об'єктивно малосприйнятливі до сучасних наукових досягнень, і набагато менш економічно ефективні, ніж виробництва високо-технологічної укладності. Економічні реформи (приватизація, трансформація податкової, кредитної та інших економічних систем) проводились в Україні без врахування науково-технологічного фактору і його впливу на конкурентоспроможність вітчизняної продукції. В результаті цього, а також внаслідок послаблення дії інноваційних чинників за умов значного відставання інституціональних перетворень та надмірної відкритості економіки за роки реформ суттєво зросла структурна розбалансованість економіки [2].

Ще одним принциповим чинником, що впливає на стан розвитку інноваційної системи в Україні є і низький попит на інновації. Сила попиту, що виникає в суспільстві у відповідь на освоєння чергової інновації, відіграє дуже істотну роль.

А нестача коштів – це фактор, що негативно впливає на технологічний рівень розвитку країни, в той час як у розвинених країнах світу інноваційний фактор в основному і забезпечує зростання економіки.

Аналізуючи систему впровадження інновацій, більшість дослідників частіше використовують лінійну модель, яка виглядає як поступовий процес переходу від розробки інновації, її доопрацювання або перевірки й впровадження інновації у виробництво. В Україні необхідно також збільшити рівень правового захисту інтелектуальної власності. Нині питання, які стосуються охорони інтелектуальної власності, в світі вийшли на перший план і стали вже не просто юридичними або комерційними. Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою, та вимагають стратегічних підходів до їх рішення. Процеси інтелектуалізації досягли надзвичайно високої інтенсивності.

Необхідні також впровадження та модернізація державного фінансування інноваційної діяльності:

- програм фінансового стимулювання, підтримки національного виробника як з державного бюджету так і з місцевих бюджетів;
- налагодження ефективного інвестування як за допомогою внутрішніх можливостей, так і із залученням зовнішніх інвесторів (державна політика інвестиційної привабливості);
- державні пільгові кредити й гарантії;
- державні гранти, різні види податкових пільг, митні пільги, амортизаційна політика, цінова політика, підтримка вітчизняного виробника при імпорті товарів, створення умов для розвитку венчурних фірм. [3]

Сучасний стан інноваційної діяльності в Україні визначається як кризовий. В основному інноваційну діяльність вітчизняних підприємств стримують такі чинники, як відсутність фінансування, високі кредитні ставки, недостатність інформації про ринки збуту, слабка зацікавленість виробників у впровадженні нових розробок, а також нестача коштів для розроблення та впровадження нововведень. В Україні основні перешкоди інноваційному розвитку пов'язуються з відсутністю реальних механізмів об'єднання наявних ресурсів, їх концентрації на найбільш значних та перспективних напрямках розвитку, механізму стимулювання приватних компаній до збільшення фінансування здійснюваних ними досліджень і розробок; чіткої інноваційної політики, спрямованої на вирішення конкретних економічних проблем тощо.

Кабінетом Міністрів України у травні 2008 року затверджено Державну цільову програму "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009-2013 роки». Програмою передбачено розвиток в Україні мережі інноваційних структур, збільшити до 10 тисяч кількість суб'єктів малого підприємництва, що реалізують інноваційні проекти, підвищити не менш як на 5 відсотків інноваційну активність промислових підприємств, прискорити темпи виробництва інноваційної продукції не менш як на 20 відсотків, залучити близько 7 млрд. гривень інвестицій для реалізації інноваційних проектів.

За повідомлення Головного управління статистики у Сумській області, протягом 2010 року інноваційну діяльність здійснювали 42 промислових підприємства області, або 17,9% (по Україні – 13,8%) загальної кількості обстежених. За часткою інноваційно активних підприємств Сумщина посіла 3 місце серед регіонів України. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2010р. залишались власні кошти підприємств – 213,3 млн.грн. або 97,6% загальної суми витрат на інновації. Крім того, на здійснення інноваційної діяльності підприємствами залучались також кредитні кошти (4,7 млн.грн. або 2,1%) та кошти іноземних інвесторів (0,2 млн.грн. або 0,1%). Також протягом цього року 13 підприємств області придбали 47 нових технологій (технічних досягнень). На цей напрямок інноваційної діяльності ними було витрачено 0,3 млн.грн. (0,1% від загальної суми витрат).

Якщо розглянути програму розвитку нашого регіону, то в поточному році визначено 12 інноваційно-активних підприємств по м. Суми, що складає 19,4 % до кількості активних підприємств. Вказаними підприємствами реалізується інноваційної продукції 14,5 % до загального обсягу реалізованої продукції. [4].

1. Андрощук Г.А. Стимулирование инновационной деятельности в Украине: финансово-кредитный механизм / Г.А.Андрощук // Проблемы науки. – 2005. – № 3. – С. 22-27.
2. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України / Ж.А.Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 8 – С. 107-115.
3. Решетило В.П. Особливості та проблеми сучасного етапу інноваційного розвитку України [електронний ресурс] // <http://eprints.kname.edu.ua/>
4. http://meria.sumy.ua/objects/ua/documents/project_doc/projects/projekt_program_soz_2011/Soz-ekonom_program_2011.soz-ekonom_program_2011.pdf